

Vananev inimene ja vananev ühiskond

Kai Saks

Vananemine on iseloomulik peaaegu kõigele elavale, ehk ainult poolduvate organismide puhul pole sellest päris kohane rääkida. Inimese elu esimesed viisteistkaksikümmend aastat on kasvu ja arenemise aeg. Pärast seda tuleb pikk periood elus, mil organism suudab ennast säilitada enam-vähem muutumatuna. Väga täpsed uuringud näitavad siiski, et juba kolmekümneaastaselt hakkavad peale protsessid, mida võib pidada keha vananemiseks – võivad ilmuda esimesed hallid juuksed ja kortsukesed, südame, neerude ja teistegi siseelundite võimekus hakkab vähenema ligikaudu 1% aastas. Need muutused on aeglased, kuigi pidevalt süvenevad. Nii näiteks on normaalne see, et neljakümneaastane inimene vajab lugemiseks plussklaasidega prille, viiekümneandest eluaastastest jääb kuulmine pisut tõntsimaks ning üle kuuekümneaastastel on sageli vähenenud maitse- ja lõhnatundlikkus. Selliseid muutusi võib pidada vanusest sõltuvateks, mitte haiguslikeks. Kui kaheksakümneaastane inimene jõuab teha poole sellest tööst, mis ta jõudis kahekümne viie aastaseks, siis on tema võimekus eakohane. Normaalse vananemise puhul tuleb inimene oma igapäevaeluga ise toime vähemalt üheksakümne eluaastani. Paraku sagenevad vanemas eas ka haigused, mis võivad toimetulekuvõimet oluliselt halvendada. Kuigi vananemise põhjusi päris täpselt ei teata, vananevad kõik inimesed, kellel on õnn kaua elada.

Teistsugune on lugu rahvastikuvanemisega. Läbi aegade on rahvastikust suurema osa moodustanud lapsed ja noored inimesed. Poolteist sajandit tagasi hakkas aga eakate osakaal rahvastikust suurenema paljudes arenenud riikides. Täna päeval räägitakse “hallinevast maailmast”, see tähendab, et mitte ainult arenenud vaid ka arenguriikides suureneb jätkuvalt vanemaeliste elanike arvukus rahvastikus. Selline muutus toob endaga kaasa märkimisväärsed muutused riikide sotsiaalses, majanduslikus ja poliitilises elukorralduses. Üheks suuremaks teadvustatud probleemiks on järjest suurenevad probleemid pensionide maksmisel, kuna ühe töötajaja maksudest tuleb maksta järjest suuremale hulgale mittetöötavatele inimestele pensioni. Ehk just selle tõttu ongi kujunenud suhtumine rahvastikuvanemisse kui millessegi negatiivsesse, riike hukutavasse nähtusesse. Oma sisult on aga rahvastikuvanemine pigem ühiskonna arengu näitajaks – järjest rohkem inimesi elab vanaks, ei sure enneaegselt. Teine tahk selles protsessis on muidugi sündivuse vähenemine. Just selle probleemiga on agaralt asutud tegelema, mis on muidugi ka põhjendatud. On veel teinegi reserv, mida ei tohiks unustada ja mis on seotud vananevate inimestega. Nimelt, mida teha, et eakad inimesed ei oleks mitte tarbetud ja koormaks ühiskonnale, vaid osaleksid aktiivselt produktiivses elus. Looduse poolt on inimese aktiivseks eluks määratud hoopis rohkem kui 63 või 65 aastat, kui haigused seda iga vaid ei lühendaks. Just praegu arvatakse olevat see aeg, kus võib tekkida riikide ja rahvaste ümberrivistumine edukuses sõltuvalt sellest, kui efektiivselt suudetakse rakendada uudselt jaotuvat inimpotentsiaali.